

gáltat ki bennünket; ízlésünk nem a sajátunk többé, nem rendelkezünk felette, egyetértésünk nélkül megváltozik, és ugyanazok a dolgok olyan sok különböző oldalukat mutatják nekünk, hogy végül már rá sem ismerünk arra, amit korábban láttunk és éreztünk.]

François Rabelais

GARGANTUA*

Az olvasóhoz

Ki itt e könyvet olvasod, barátom,
Tégy félre most minden indulatot,
S ha úgy érzed, túlmegy minden határon,
Hidd el, zülleszteni nem akarok.
Tanúságért hiába faggatod,
Hasznodra akkor van, ha megnevettet;
Jelesebb céljai nem is lehetnek,
Mint hogy szíved a bánat ne eméssze.
Mert voltaképp az ember mire termett?
Nem sírásra, hanemha nevetésre.

Egy régi síremlékben talált maradandó sületlenségek¹

¶ It a cimberék² meghódítója,
A =mattól tartván, a légen át.
`"ttére vaj zúdult az itatókba,
ø ñ':kor lefröcskölte a nagymamát,
=ipító hangon ekképp kajabált:
„Uram, pecázza már ki valaki,
Hisz egy merő lucskok, az égre hát!
Vagy adjanak le egy létrát neki.”

* A versek az Osiris Kiadónál megjelenés előtt álló mű betétei.

¹ A vers műfaja a XVI. század közkedvelt tréfás zsánere, az enigma, azaz egymással lazán összekapcsolt leírások, szólások hosszú sorozata, amelyben a szerző körülír egy tárgyat vagy közismert eseményt. Az olvasóra vár, hogy kitalálja, miről van szó. A MARADANDÓ SÜLETLENSÉGEK mondanivalója, enigmájának feloldása, a talalós kérdés megfejtése soha senki számára nem volt világos. A legvalószínűbb az, hogy nincs mondanivaló – Rabelais egyszerűen kedvét leli egy amúgy is kicsavart műfaj továbbfacsarásában, végső soron kifigurázásában, abban, hogy felhabzó rímekkel és más formai bravúrokkal írjon le valamit, aminek se füle, se farka. Közben jól oda-mondogat kora hatalmasságainak. – Az első öt sor elejét megrágták a svábbogarak, ezért nehezen olvasható.

² Germán néptörzs, a Kr. e. II. század végén özönlöttek be Itália északi, Gallia déli és Hispánia északi részébe. Miután többször is megverték a római seregeket, Rómát rettegés (az ún. *terror cimbricus*) fogta el. Végül Kr. e. 101-ben Gaius Marius konzul verte szét őket Vercellinél, Észak-Itáliában.

Mondják, jobb, ha a papucsát nyalod,³
 S bűnbocsánatra várnod nem nagyon jó;
 De egy vén kandúr előandalog
 Onnan, ahol horogra les a compó,
 S szól: „Urak, a szavam megfontolandó –
 Amott búvik az angolna a lyukba.
 Árgus szemmel ügyeljétek azonmód:
 Rejti az iszap, mint ráját a csuklya.”

Olvasmányába fogott épp bele,
 De látja, ott csak borjú szarva van.
 „Érzem” mondá, „hogy mitrám pereme
 Oly hideg, felfázik belé agyam.”
 Újhagymagőz enyhíte a fagyon,
 S a sutban pöffeszkedve dirigálta,
 Hogy fogasson be haladéktalan,
 Aki fölült a vesszőparipára.

Szent Patrik barlangjáról⁴ folyt a szó,
 Hogy mért a földön annyi odu, rés,
 És hogy van-é, mely beforrasztható,
 Hogy végre ne rázza a köhögés?
 Majd jól bezárják őket kulcsra, és
 Mint túsokért, váltságdíjat remélnek,
 Hisz’ már látni őket hideglelés,
 Kitárva kénye-kedvére a szélnek.

Ám ekkor meg lett kopasztva a holló:
 Herkules tette, jövén Líbiából.
 „Mindenki itt?” kiált Minósz. „Nagyon jó.
 Engem kihagytak a kompániából!
 Aztán, ha nem adok, mindenki vádol,
 Hogy kígyót-békát tőlem nem kapott.
 Gebedjen meg a sok vízprédikátor,
 Én nem felejték, borissza papok.”

S jött leverni őket Q. B., a sánta,
 Menlevelet kappanpaptól kapott,
 És Küklopsz öccse, a varga se szánta:
 Leölte mind. Fújjátok orrotok!
 E parlagon születtek bozgorok,
 De mind’ áthajították a palánkon.
 Ki most harang-félrevernü robog,
 Egy jókora aranyrögöt találjon.

³ Utalás a pápára.

⁴ A középkorban úgy vélték, hogy ez az írországi hasadék a Lough Derg, azaz Vörös-tó parányi szigetén a purgatórium bejárata, és a XII. századtól Európa minden országából számos zarándok kereste fel. A „barlang” képhez egyszersmind obszcén értelem is tapad.

Nem sokra rá madara Jupiternek⁵
 Úgy döntött, hogy annál rosszabb, minél jobb,
 De látván, a haragtól hogy' remegnek,
 Félt, hogy bemattolják a birodalmat,
 S ami tüzet a mennyből elragadhat,
 Inkább sós heringek közé becsenné,
 Mint hogy maszoréta⁶ ediktumoknak
 Vesse alá a levegőt, a zsenjét.

Pont elrendeződött minden, de hát
 Egyre fanyalgott Até,⁷ a nyakigláb,
 Ki ott ült s nézte Pentheszileiát:⁸
 Agg százsáurusra ütött leginkább.
 „Vén csont” szóltak (s mi nem túri a tintát),
 „Kend meg aztán jól cigányútra ment!
 A római zászlóval mik e himbák?
 Nem látja, hogy csak kinyúlt pergament?”

Juno másutt, az égi ív alatt
 Madarászott, ő meg az uhuja,⁹
 Az összes társaságból kimaradt,
 Úgy felült minden trükknek a mulya.
 Ha igyekszik – ekképp szólt alkuja –
 Proserpinától¹⁰ jár majd két tojás,
 S ha elkapják, meggyúlik a baja:
 Tömlöce lesz majd a Galagonyás.

Mínusz nyolc óra rá, körülbelül,
 Ki Karthágót elnyomta,¹¹ mint poloskát,
 Udvariasan közéjük vegyül
 És az örökségből kikéri jussát,
 Vagy legalább, hogy egymás közt megosszák,
 Ahogy dukál, hisz' így mondja a jog,
 S kapjon az írnok is pár grízgaluskát,
 Ha már az okirattal abajog.

⁵ Jupiter madara: a sas. Karikatúraszzerű utalás V. Károly császári címerállatára.

⁶ Zsidó Biblia-komentátorok.

⁷ Homérosz szerint Zeusznek volt egy Até, azaz Ártás nevű lánya: „Zeusznek lánya az Ártás, ő árt mindegyikünknek, / tisztelt, ám vészes; puha lábön jár, nem a földön / lép ugyanis, de fején a halandó földilakóknak, / s árt nekik: mindig van, kit beleránt a gonoszba.” (ILIÁSZ, XIX, 91–94. Devecseri Gábor fordítása.)

⁸ Amazon királynő.

⁹ Ekkortájt valóban nagy fülesbagollyal madarásztak.

¹⁰ Görögül Perszephoné: a görög mitológiában a termékenység, a termés istennője, Démétér és Zeusz lánya: Hádész, az alvilág ura elrabolta és feleségül vette.

¹¹ Az ifjabb Cornelius Scipio Africanus római hadvezér a harmadik pun háborúban, Kr. e. 146-ban hódította meg és rombolta le Karthágót. V. Károlynak Barbarossától, a kalóztól kellett visszafoglalnia az 1534-ben elhódított Tuniszt (Karthágót).

De jön az év, jele a török ív,¹²
 Meg V¹³ kifli, meg három üstälátét,¹⁴
 S a királynak, kit rossz hír örökít,
 Zarándokgúnyában sózzák a hátát.
 Uram, kegyelmezz! Egy ilyen sumákért
 Annyi hold földet veszni hagyatok?
 Ez az álarc megtévesztene? Hát, hát.
 A kígyófivérrel¹⁵ nincs dolgotok!

S lejár az év, s trónra lép Aki-van,¹⁶
 Lesz majd sok jó barát és béke akkor,
 Zördüléstelen, zűrzavartalan,
 És jótét lesz minden jóakaratból.
 És az öröm, mit jövendöltek egykor,
 Az égi emberek tornyára rámén,
 S a szétvert ménes, mely szertecsatangol,
 Győztes lesz majd a királyi parádén.¹⁷

És azután ez az idő tel és múl,
 Addig, amíg Mars gúzsba kötve lesz,¹⁸
 És eljön, aki mindenkit felülmúl,
 Páratlanul szép, finom, kellemes.
 Fel a szíveket!¹⁹ Vegyétek emez
 Étket most, híveim, hiszen ezentúl
 Aki elhunyt, vélünk már sose lesz,
 S a múltat nem látjuk a siralomtól.

Végül mind, ki viaszból gyúrva van,
 Az órakakukk fészkebe beül.
 Többé nem hívják úgy: „Nagy jó uram”
 A harangozót, ki kannát törül.
 Ó, ha a szablyája előkerül,
 Torzsáig hámoztatik a saláta,
 És zsineggel hurkolódik körül
 Az abúzustól dagadó faláda.

Imreh András fordításai

¹² Kettős ív: M betű.

¹³ Római 5.

¹⁴ A versszak első két sorának kézenfekvő számszaki feloldása: MCCCCXXX, azaz MDXXX.

¹⁵ Az ördöggel.

¹⁶ Jahve.

¹⁷ A versszak azokat a politikai jóslatokat parodizálja, amelyek egy új király uralmában az Aranykor visszatérését látják.

¹⁸ Amíg béke van.

¹⁹ *Sursum corda*. A római katolikus miserend része. Ezzel buzdítja a pap még odaadóbb imádkozásra a híveket. (A fordító jegyzetei.)